

Hvad vil der være tilbage til fremtiden? – virksomhedsarkiver i en digital tidsalder

AF JACOB HALVAS BJERRE, HENRIK KNUDSEN OG TINE WEIRSØE

Denne debatartikel ser nærmere på digital bevaring, herunder specielt på danske virksomheders praksis på dette aktuelle område. Forfatterne gør status på, hvordan virksomhederne i dag forholder sig til nogle af de mange udfordringer, som digital bevaring rummer, og der gøres opmærksom på den uensartede digitale bevaring i virksomheder. Problemerne adresseres både i et generelt perspektiv og gennem en række erfaringsbaserede scenarier. De eksisterende digitale tilbud, der i dag står til rådighed for virksomheder med et bevaringsbehov, skitseres kort. Dette leder frem til en diskussion vedrørende de fremtidige udfordringer, som både virksomheder, samfund og historikere vil stå overfor, hvis der ikke snart gøres en aktiv indsats for at gemme mere digital dokumentation for eftertiden. Slutteligt peger vi på mulige løsninger, der kan være relevante at overveje blandt historikere, arkivarer, dokumentationsspecialister og virksomheder.

Introduktion – fra papir til bit

Private virksomheder er i de sidste 25 år gået fra primært at arbejde, tænke, videndele og kommunikere på papir til at gøre det hele digitalt. Næsten al information skabes, videreformidles og gemmes nu digitalt. Det, der bliver gemt, vil være en del af det materiale, der i fremtiden vil være til rådighed, når virksomhedens historie skal rekonstrueres. Det har både samfund, virksomheder og historikere en stor interesse i. Men bliver de relevante dokumenter gemt til fremtidig brug? Svaret er både et ja og et nej.

Ja, fordi majoriteten af de største danske virksomheder aktivt benytter en retentionplan. I planen beskrives og klassificeres de forskellige dokumenter, mens der samtidig tages stilling til, hvordan og hvor længe dokumenterne skal opbevares. Normalt er retentionplanen baseret på juridiske og forretningsmæssige krav. Det kunne fx være forsøgsmateriale i en medicinalvirksomhed, kontrakter eller dokumentationen bag et patent. På nuværende tidspunkt bliver der derfor gemt et omfangsrigt digitalt materiale i de fleste større virksomheder.

Svaret er også et *Nej*, fordi de store virksomheders retentionplaner meget ofte ender med, at den gemte dokumentation bliver slettet, når den ikke længere er relevant af forretningsmæssige eller juridiske årsager. Der kan samtidig være national lovgivning, der foreskriver, at data skal slettes.¹ Vi må desuden konstatere, at bevaringen af virksomhedens historie i mange tilfælde ikke er en

Jacob Halvas Bjerre, f. 1973, ph.d.-studerende ved Rigsarkivet og CBS.

Henrik Knudsen, f. 1974, seniorforsker, Rigsarkivet, Aarhus. Ph.d. i videnskabs- og teknologihistorie fra Aarhus Universitet og forfatter til bøger og artikler om blandt andet forskningspolitik, atomenergiforskning i Danmark, Niels Bohr og uraneforsøgningen på Grønland under den kolde krig.

Tine Weirsøe, f. 1961, MBA, seniorkonsulent i Scandinavian Information Audit, ekstern lektor ved Master i Informationsforvaltning og Records Management, Aalborg Universitet/Københavns Universitet.

prioriteret værdi, og derfor er det historiske argument ikke en del af retentionplanen. Små og mellemstore virksomheder har i de fleste tilfælde ikke taget aktiv stilling til deres dokumentation eller digital bevaring. De gemmer efter behov og har sikret sig mod nedbrud ved at have en backup plan, og derfor sikres deres data ikke til fremtidig brug. Der er derfor stor risiko for, at der opstår mange sorte huller i den danske viden om virksomhedernes historie og udvikling.

Vi vil med denne artikel sætte fokus på den uensartede digitale bevaring i virksomheder ved at gøre status på, hvordan virksomhederne forholder sig til emnet. Det vil vi gøre i et generelt perspektiv, men også gennem en række scenarier. Derudover vil vi vise hvilke digitale bevaringstilbud, der eksisterer i dag. Vi vil pege på de fremtidige udfordringer, som virksomheder, samfundet og historikere vil stå overfor, hvis ikke der gøres en aktiv indsats for at gemme mere digital dokumentation for eftertiden. Slutteligt vil vi forsøge at pege på de mulige løsninger, der kunne være relevante. Først må vi dog se lidt nærmere på, hvad digital bevaring er.

Digital bevaring kan defineres som langtidsbevaring af digital information, der sikrer læsbarhed på sigt.² I princippet til evig tid – og i praksis med henblik på tilgængeliggørelse og brug. Der pågår til stadighed en diskussion om hvilke metoder, der er de bedst egnede til dette. Den vil vi ikke gå ind i her. Det væsentlige er i denne sammenhæng, at der aktivt tages stilling til, hvordan materialet bevares.

Det sidste er vigtigt, fordi vores programmer, computere og digitale muligheder hele tiden ændrer sig. Vil der eksempelvis altid være et program, der hedder Word? Sikkert ikke. Word er dog et godt eksempel på nogle af de udfordringer, som digital bevaring rummer. Programmet udkom første gang i 1983, og det er siden udkommet i mere end 40 versioner til forskellige styresystemer som DOS, Atari, Macintosh og Windows.³ Digital bevaring skal altså tage højde for, at både hardware og software er under konstant forandring. Der er mange trin i digital bevaring, som vi ikke vil gå ind på her, men kort sagt, så er slutmålet for succesfuld digital bevaring, at vi uden problemer skal kunne læse fx en Word-fil fra 1983.

Status på digital bevaring i virksomhederne

Det er ikke muligt at give en komplet oversigt over digital bevaring i virksomhederne, fordi en sådan ikke eksisterer. Derfor er det følgende et kvalificeret skøn baseret på erfaring og kontakt til dansk erhvervsliv. Blandt små og mellemstore virksomheder tilsiger erfaringen, at regulerede virksomheder, altså virksomheder, der er underlagt mange lovkrav til dokumentation, oftest er dem, der har en strategi for digital bevaring. Det er primært virksomheder indenfor kategorierne *life sciences* (medicinalindustri, biotek, medico og lignende), offshore og energivirksomheder, kemisk industri samt transport og luftfart. Til denne gruppe hører også private IT-leverandører til virksomheder med forsyningspligt og store offentlige institutioner som Forsvaret og Rigspolitiet. Langt de fleste virksomheder i den nævnte gruppe har integreret digital bevaring i deres records management strategi.

Skønsmæssigt har omkring 25 % af de større, kendte danske virksomheder indenfor life sciences, industri, shipping, fødevarer, beklædning og lignende allerede nu digital bevaring, som en del af deres historiske arkiv. Yderligere er omkring 25 % i skrivende stund i gang med at udarbejde en digital bevaringsstrategi. Hos de sidste 50 % er digital bevaring ikke en del af det historiske arkiv eller også har virksomheden ikke et historisk arkiv.

De virksomheder, der ser bevaring af digitalt materiale som en historisk værdi, er primært familie- eller fondsejede virksomheder, hvor fondsatsen foreskriver en sikring af virksomhedshistorien. Her er det kontinuiteten og virksomhedens historisk baserede værdier fra

stifterne, som er blevet en del af virksomhedskulturen, der ligger til grund for bevaringen. Der kan naturligvis også være en vis personlig tilfredsstillelse i at sikre dokumentationen af et livsværk for eftertiden. Dermed udelukkes også en lang række virksomheder, nemlig dem som ikke er fondsejede, og har en fundats der sikrer historien, eller de virksomheder som ikke er drevet af stifterne eller efterkommerne. Derfor er der også mange større virksomheder, hos hvem historien forsvinder.

I dette afsnit vil vi vise fire erfaringsbaserede scenarier, dvs. fire anonyme virksomheders konkrete måder at håndtere digitalt materiale på.⁴ Først må vi dog forklare, at virksomheders dokumenthåndtering normalt er placeret i en records management afdeling, hvorfra dokumentationen efterfølgende kan overgå til et historisk arkiv (hvis virksomheden har et sådant), når de juridiske eller forretningsmæssige behov ikke længere er nødvendige for records management afdelingen. Som scenarierne vil vise, er der dog stor forskel på, hvordan integrationen mellem de to afdelinger er. Scenarierne viser også, at bevaringen af digitalt materiale for eftertiden er stærkt afhængig af, om der er oprettet et samarbejde mellem afdelingerne. De fire scenarier:

1. Det historiske arkiv og records management afdelingen er selvstændige afdelinger uden kendskab til hinanden.
2. Det historiske arkiv er organiseret udenfor virksomheden i et fonds- eller holdingselskab
3. Det historiske arkiv er organiseret tæt på direktionen i for eksempel et ledelsessekretariat eller i kommunikationsafdelingen
4. Det historiske arkiv er integreret i forretningsarkiverne/records management.

Scenarie 1

En stor global virksomhed er underlagt en række varierende lovkrav i de lande, hvor den opererer. Der skal foreligge dokumentation for forskning, produktudvikling, produktion og markedsføring til brug for forsvar af både produkter og markedsføringstilladelser.

Records management afdelingen er adskilt fra det historiske arkiv. De to enheder har ingen kontakt, og de er ikke opmærksomme på hinandens eksistens. Records management afdelingen har udviklet en digital bevaringsstrategi, der sikrer, at materialet bevares og er læsbart i mere end 75 år. Når det digitale materiale ikke længere skal bevares, bliver det slettet uden hensyntagen til eventuelle historiske værdier. Historiske værdier er ikke tænkt ind i records management strategien.

Det historiske arkiv kender ikke praksis for dokumenthåndteringen i virksomheden, og det har ikke været involveret i records management afdelingens arbejde. Samtidig har records management afdelingen ikke kendskab til det historiske arkivs arbejde. Det digitale materiale, der bliver bevaret, bliver dermed kasseret efter brug og historien forsvinder, selvom virksomheden har kontrol og fokus på både sine dokumenter og digital bevaring.

Scenarie 2

Det er ofte en udfordring at sikre en systematisk aflevering af digitale dokumenter fra nutiden, hvis det historiske arkiv er organiseret udenfor virksomheden eller forretningen. Det historiske arkiv vil i dette scenarie typisk have store samlinger af dokumentation i papirform og visse genstande.

I praksis mangler det historiske arkiv adgang til virksomhedens vidensressourcer som fx intranet, intern telefonbog, retentionplaner og lignende. Det historiske arkiv har derfor også vanskeligt ved at overskue organisationsændringer, processer og nøglepersoner.

For at sikre den digitale bevaring skal det historiske arkiv både have en strategi, der er attraktiv for virksomheden og sikre sig individuelle afleveringsaftaler af digitalt materiale med ledelsen for hvert enkelt forretningsområde. Det er derfor særdeles vanskeligt at få indsamlet det relevante digitale materiale, samtidig med at virksomheden ikke prioriterer digital bevaring, fordi det ikke anses som en værdi. Følgende er et eksempel fra en stor global virksomhed:

Forretningsstrategien fra 2005 beskriver, hvordan virksomheden frem mod år 2015 skal blive en af de tre største globale spillere indenfor branchen. Det skal opnås gennem aggressive opkøb af konkurrenter og andre relevante virksomheder i bestemte geografiske områder.

Det historiske arkiv vurderer, at opfyldelsen af denne strategi er et indsatsområde, der vil være relevant for eftertiden. Arkivlederen kontakter derfor i 2004 de relevante personer i ledelsen og enheden for forretningsudvikling for at indgå en aftale, der sikrer indsamling og digital bevaring af den relevante dokumentation. Ledelsen betragter dokumentationen som konfidentiel og intern. De vil ikke umiddelbart aflevere den til det historiske arkiv, men vurderer, at den skal gemmes i records management afdelingen i 10 år. Arkivlederen går i stedet til ledelsen i holdingselskabet, som det historiske arkiv hører under. Ledelsen i holdingselskabet drøfter sagen med virksomhedens direktion, men desværre uden effekt. Arkivlederen kontakter også kommunikationsafdelingen, CSR, IT, juridisk afdeling og flere andre.

Til trods for dette, er status i dag, et år før strategien er effektueret, at der endnu ikke er tilgået det historiske arkiv historisk værdifuldt materiale i digital form. Det ser ud til, at virksomheden når sine vækstsmål på trods af finanskrisen, og samtidig har den ændret spillereglerne branchen i et globalt perspektiv.

I fremtiden vil hverken virksomhed, samfund eller historikere kunne dokumentere den skelsættende strategi eller dens eksekvering.

Scenarie 3

I dette scenarie er det historiske arkiv tættere på forretningen, men dog ikke integreret i de forretningsprocesser, der genererer den digitale dokumentation.

Virksomheden er hårdt presset af retssager i USA, og den er blevet underlagt et *legal hold*, der medfører, at mere end 1,3 millioner digitale dokumenter, hvoraf størstedelen er e-mails, er fastlåst og ikke må slettes. *Legal hold* blev effektueret i 1999, og det skal opretholdes, så længe sagen er aktiv. Den juridiske afdeling har ansvar for sagen og bevaringen af de digitale dokumenter. Den støttes af records management og it-afdelingen.

Det historiske arkiv har en interesse i at patenter, kontrakter, rapporter og notater fra store retssager bevares (ikke de 1,3 millioner dokumenter). En arkivar, der er specialist i digital bevaring, indgår derfor i en nedsat *task force*. Arkivaren får løbende sikret en kopiering og aflevering til det historiske arkiv fra records management afdelingen. De øvrige medlemmer af *task forcen* ser i første omgang arkivet som ”en organiseret backup”, men får senere et mere nuanceret syn på arkivet. Det anerkendes, at arkivets bevaring vil sikre muligheden for at beskrive historien i fremtiden.

Den juridiske chef har derfor indgået aftale med arkivet om, at materialet i fremtiden skal bruges til at skrive en lærebog om *legal hold* for europæiske virksomheder.

Det historiske arkiv får sikret sig en større forståelse for dets arbejde, og hvad dets materiale kan udnyttes til. Det vil nok medvirke til, at der afleveres mere digitalt materiale i fremtiden, men det vil stadig bero på, at det historiske arkiv er den aktive part i indsamlingen.

Scenarie 4

Scenarie 4 beskriver det ideelle scenarie for intern digital bevaring af virksomhedshistorien.

Ledelsen og bestyrelsen i en stor koncern ser historien som et aktiv. Derfor er det historiske arkiv sammenlagt med records management afdelingen. I praksis er det historiske aspekt tænkt ind i retentionplanen fra starten. Det sikrer, at de historisk relevante værdier også er en del af de daglige forretningsprocesser. Målsætningen er, at den digitale bevaring er tænkt ind i de daglige it-redskaber, således, at alt der skal bevares i mere end fem år, kan bevares direkte fra systemerne og overgå til digital langtidsbevaring.

Det har været en udfordring for de historikere, der har deltaget i dette arbejde, på forhånd systematisk at fastsætte historisk værdi på dokumentniveau i retentionplanen. Historikerne i dette projekt har eksempelvis vurderet, at blandt andet følgende materiale er relevant at gemme til fremtiden: udviklingen af forretningsstrategien, kontrakter der udgør en værdi over ti millioner kroner, patenter, dokumentation og beslutninger bag opkøb og frasalg.

Det omfattende samarbejde mellem de to afdelinger er nu ved at bære frugt, og der afleveres løbende bevaringsværdigt digitalt materiale til det historiske arkiv.

Virksomhedshistorie har værdi – også for virksomhederne selv

De fleste virksomheder begynder som enkeltmandsvirksomheder eller små enheder. Her er det naturligt, at historien kommer i anden række, da det gælder om vækst, salg og konsolidering. Historien bliver ofte først internt relevant, når virksomheden har jubilæum eller ejeren får en passion for at dokumentere sit livsværk. Det kan også være overdragelsen til næste generation, ekstern interesse eller frasalg, der bliver gnisten til det historiske fokus. Ingen virksomheder er derfor født med et historisk arkiv.

De ovenstående scenarier viser samtidig, at det kun er en mindre del af erhvervslivet, der aktivt bevarer digitalt materiale i et historisk arkiv. Samtidig er det også kun en mindre del af de store virksomheder, hvor der sker en aktiv og struktureret overførsel af relevant digitalt materiale til det historiske arkiv.

Vi risikerer derfor, at store og væsentlige dele af virksomhedshistorien forsvinder. Hvordan skal man kunne skrive noget meningsfyldt uden store dele af den dokumentation, som virksomheden selv har skabt? Både samfund, historikere og virksomheder vil stå tilbage med et tomrum, der kun kan udfyldes med publiceret materiale fra aviser, udgivne rapporter eller de fragmenter, der er gemt fra internettet. Al ære og respekt for disse medier, men det er ikke her, vi finder diskussionerne om strategi, frasalg eller tilkøb. Vi finder derimod oftest den friserede og tilpassede historie.

Historikerne vil derfor mangle det væsentligste kildemateriale, nemlig baggrunden for de større strategiske beslutninger: overvejelserne, begrundelserne, beslutningerne og eksekveringerne. Med stor sandsynlighed vil der også mangle meget af marketingsmaterialet, der ofte er genstand for analyser fra mange forskellige faggrene.

Virksomhedshistorie, der forsvinder, er ikke kun et problem for historikerne. Virksomhederne må acceptere, at historieskrivningen om dem er baseret på eksterne kilder, og de vil ikke kunne korrigerer de eventuelle fejlkonklusioner, som vil fremkomme på basis af publiceret materiale. Set i relation til, at virksomheder i dag er langt mere opmærksomme på deres rolle i samfundet, vil det samtidig udgøre et problem, at de ikke effektivt kan dokumentere eller blot belyse denne rolle. Meget rammende sagde A.P. Møller - Mærskes kommunikationsdirektør Steen Reeslev i 2008: ”når man ikke selv fortæller om sig selv, så opstår der ikke et tomrum. Der bliver bare sat nogle andre historier i stedet for”.⁵ Og den slags historier kan let antage karakter af hårdnakkede myter.

Det er en klar tendens, at virksomhederne er bevidste om, at de interagerer med mange forskellige interessenter (stakeholders), og at der i den gensidige påvirkning mellem interne og eksterne interessenter, er fokus på virksomhedernes omdømme gennem interaktion med både statslige aktører og ikke-statslige organisationer.⁶ Multinationale virksomheder bliver således sammenlignet med diplomatiet, fordi de interagerer med forskellige aktører som stater, statsinstanser og internationale organisationer.⁷

Corporate Social Responsibility (CSR) er et klart eksempel på den omdømmepleje, som virksomheder meget bevidst dyrker. I dag er CSR blevet en del af årsregnskabet hos mange virksomheder, hvor CSR bruges til at vise virksomheders samfundsansvar og dermed styrke omdømmet. Novo Nordisk opererer fx med den tredobbelte bundlinje: økonomisk, social og miljømæssig ansvarlighed.⁸

Virksomhederne forsøger på denne måde at udnytte deres soft power værdier i modsætning til hard power, som eksempelvis er fjendtlige overtagelser og forskellige pressionsmetoder. Virksomheder arbejder meget bevidst på at tiltrække sig positiv opmærksomhed, og derved gøre sig til en værdipositiv samarbejdspartner overfor andre interessenter.⁹ Omverdenens vurdering af virksomhederne er også blevet et parameter, som virksomhederne ofte tager alvorligt. Det pres, som eksterne interessenter kan udøve, er dermed også blevet større. Et af de seneste eksempler på dette er Greenpeaces påvirkning af LEGO's samarbejde med Shell. Greenpeace gik bevidst efter den virksomhed, der havde mest at miste i forhold til sit omdømme.¹⁰ Det var dermed ikke aftalen til en ukendt værdi, der fik forrang, men virksomhedens navn og rygte. Skal virksomheder i fremtiden kunne dokumentere disse værdier, kræver det bevaring af det relevante materiale.

Der kommer også flere eksempler på, at virksomheder i stigende grad vurderes på den måde, hvorpå de agerede i fortiden. De tydeligste eksempler herpå er tyske virksomheders ageren i forhold til nazismen. Mange tyske virksomheder har håndteret denne periode ved at ansætte professionelle historikere til at afdække virksomhedernes ageren, og samtidig har de udbetalt erstatninger for brugen af eksempelvis tvangsarbejdere.¹¹ Danske virksomheder har også været genstand for en offentlig debat om fortiden. Her kunne eksemplerne være F.L. Smidths brug af tvangsarbejdere under Anden Verdenskrig eller Danisco, Grindstedværkets daværende ejer, der var bekendt med kviksølvforurening af medarbejderne i 1960'erne og 1970'erne.¹² Men virksomheder har også muligheden for med deres historiske dokumentation at vise, at de var værdiskabende for samfundet og ikke kun for bundlinjen. Eksempelvis kan IBM dokumentere deres centrale rolle i indførelsen af kildeskatten og indførelsen af CVR-registeret. I dag er det to helt grundlæggende elementer af samfundets måde at opkræve skat på, og dermed det teknologiske grundlag for opretholdelsen af de store løbende pengestrømme i det moderne velfærdssamfund.¹³ IBM kan derfor dokumentere deres væsentlige bidrag til velfærdssamfundets videreudvikling.

Det er langt fra ukendt, at virksomheder helt bevidst bruger deres historie som en identitetsbærende faktor, men også i branding, markedsføring og i den strategiske kommunikation. Skal vi tage et par eksempler, er det kommende "Lego House", som er et museum og oplevelsescenter, en markant og bevidst brug af historien til at vise et positivt billede, som forhåbentlig vil forbedre virksomhedens image.¹⁴ På samme måde har bestyrelsesformand for Carlsbergfondet og Carlsberg, Flemming Besenbacher blandt andet udtalt: "Hvis man skal forstå verden i dag, så må man kende historien" og "[a]rven og historien er essentielt for Carlsberg"¹⁵. Det er tydelige markeringer af, at den historiske kulturarv overordnet set operationaliseres og bruges til at understrege identitet, image og værdi både internt og eksternt.

Vi vil også gerne pege på, at brugen af historie er i vækst på flere områder, der er stærkt relevante for virksomheder. I organisations- og managementstudier debatteres brugen af historie så meget, at der tales om "den historiske vending" indenfor dette felt.¹⁶ Herunder er blandt andet

undersøgt betydningen af organisationers fortid for nuværende medarbejdere, og det debatteres, hvor meget ledere kan lære af virksomhedens tidligere beslutninger om aktuelle problemstillinger.¹⁷ Det kunne fx være en analyse af virksomhedens krisehåndteringsstrategier overfor politiske risici såsom ny lovgivning og krig, eller en sammenligning af nye marketingspraksisser på internettet med tidligere marketingspraksisser.¹⁸

Det store problem er, at mange af de ovennævnte værdier i mange tilfælde ikke bliver tænkt ind i den digitale bevaring hos de store virksomheder, og som nævnt i indledningen har mange små og mellemstore virksomheder slet ikke en holdning til digital bevaring. Måske vil flere af nutidens og fremtidens giganter stå helt uden en dokumenteret historie?

Hvilke digitale bevaringsmuligheder har virksomhederne i dag?

Det er derfor relevant at se på hvilke muligheder, der i dag eksisterer for digital bevaring indenfor det offentlige og private. Generelt kræver digitale arkiver mere opmærksomhed end papirarkiver, der korrekt opbevaret er læsbare i flere århundreder. Læsbarheden for digitale arkivalier er langt kortere og strækker sig til et årti eller to alt efter udviklingens fart inden for fx formater og opbevaringsmetoder. Der kræves derfor en bevaringsstrategi, der beskriver opbevaringen af data, men oftest også hvordan data i fremtiden skal konverteres til tidssvarende formater.

Internationalt set er der mange forskellige løsningsmodeller på, hvordan dette håndteres i praksis. De offentlige, nationale arkiver har alle varierende strategier og derudover findes der også en række ISO-standarder om emnet.¹⁹

Forudsat en virksomhed har taget stilling til digital bevaring, er der groft sagt tre overordnede muligheder:

1. Virksomheden varetager sit eget digitale arkiv
2. Virksomheden udliciterer opgaven til en privat udbyder
3. Virksomheden afleverer sit digitale materiale til et offentligt arkiv

Der er flere af de store private virksomheder, der har valgt at opbevare og forvalte deres egne digitale arkiver. De har en digital bevaringsstrategi i forbindelse med deres records management program og højtuddannede specialister til at håndtere den digitale verden.

Der er andre, der outsourcer deres digitale records til eksterne arkiv-leverandører. Der er to dominerende virksomheder i Danmark, der tilbyder langtidsofopbevaring, og det er Iron Mountain og Recall, der begge ligger i Storkøbenhavn. Begge virksomheder imødekommer deres kunders digitale strategier med henblik på formater og medier. I praksis betyder det, at de har mange forskellige services og kan håndtere digitale records efter kundernes ønske og behov. De har faciliteter adskilt fra papirarkiverne i separate brandceller med klimastyring og relevante kompetencer ansat.

Nogle virksomheder har outsourcet digitale records til udenlandske arkiv-leverandører, da det kan være billigere eller mere bekvemt fx for virksomheder i Vestdanmark. Tyske ZAS tilbyder stort set de samme ydelser som Iron Mountain og Recall.

I Danmark følger de offentlige arkiver en standardiseret praksis, der udførligt er beskrevet i bekendtgørelsen om arkiveringsversioner.²⁰ Sammenholdt med strategien for bevaring af digitale arkivalier sikres det, at det digitale materiale bevares ensartet og struktureret, så det er lettere og mindre ressourcekrævende at konvertere til nye formater.²¹ Dermed forbliver data læsbare.

Rigsarkivet har modtaget digitalt materiale fra midten af 1970'erne og har opbygget erfaringer, metoder og ekspertise, der ligger til grund for den nuværende bekendtgørelse og

bevaringsstrategi, der håndterer de mest udbredte filformater og systemer. Stadsarkiverne anvender de samme metoder som Rigsarkivet. Flere stadsarkiver har indgået forskellige samarbejder for at håndtere opgaven. Det gælder KOMDA samarbejdet, der omfatter syv jyske kommuner med Aalborg Stadsarkiv som centrum. Et tilsvarende samarbejde eller netværk kaldet NEA (Netværk Elektronisk Arkivering) er lavet med København Stadsarkiv som centrum og omfatter 23 sjællandske kommuner samt Bornholms Regionskommune. Alle disse arkiver har således den nødvendige erfaring og ekspertise til at modtage digitalt materiale og bevare det på lang sigt, samt stille det til rådighed. Offentlige arkiver, der har modtaget det digitale materiale, har efterfølgende ansvaret for, at det bevares på en måde, så det altid kan genfindes og er læsbart.

På grund af persondataloven skal virksomheder enten slette eller anonymisere data, der indeholder personoplysninger, når der ikke længere er brug for dem.²² Men der kan være modstridende lovgivning, der gør, at virksomhederne kan søge om dispensation for denne regel. Eksempelvis skal forsøgsdata bevares for et medicinalprodukt mellem 15-25 år udover hele produktets levetid. Det kan i praksis være 75-100 år. Derfor giver Datatilsynet dispensation i sådanne tilfælde.

Virksomheder kan dog ikke bevare data længere end denne periode. Hvor lang den end måtte synes, så vil forsøgsdata med identificerbare persondata på sigt gå tabt.²³ Både i privat og offentlig regi ved vi, at historiske forsøgsdata ofte er en kilde til viden om varierende sundhedsforhold over tid. Her er de offentlige arkiver den eneste mulighed, fordi data kan overdrages til dem ifølge persondatalovens § 14. Det kræver, at det offentlige arkiv, der afleveres til, følger Datatilsynets sikkerhedsbekendtgørelse og er omfattet af arkivloven. I praksis er det Rigsarkivet og Stadsarkiverne. Oplysningerne er herefter lovlige at gemme og bruge i historisk, statistisk eller videnskabeligt øjemed. Dermed vil også virksomhederne i fremtiden kunne tilgå tidligere forsøgsmateriale eller videnskabelige undersøgelser, som ellers skulle være slettet.²⁴

Rigsarkivet, der indsamler private arkiver fra nationalt betydende organisationer og virksomheder, har de sidste 3-4 år indledt en opsøgende indsats overfor større organisationer og virksomheder for dels at dele erfaringerne med langtidsbevaring af digitale arkiver, dels at indgå aftaler om bevaring af historisk værdifuldt materiale med henblik på senere aflevering til Rigsarkivet. Indsamlingen begrundes blandt andet derved, at bevaring på lang sigt bør ses som en integreret del af virksomhedernes samfundsmæssige ansvar, der kan anføres i deres CSR-regnskab.

Fra et samfundsmæssigt perspektiv er den dominerende holdning, at det er op til virksomhederne, om de vil bevare deres historie. Der er derfor ingen umiddelbare lovkrav til langtidsbevaring af virksomhedshistorie. Det kan dog diskuteres, om der fra politisk hold burde være en øget opmærksomhed omkring digital bevaring, således at særligt små og mellemstore virksomheder ville kunne søge information om behovet og nødvendigheden af at bevare digitalt materiale.

Hvad kan vi gøre?

Vi kan ikke bevare alt! Vi må derfor hele tiden foretage meget bevidste og begrundede valg om bevaring og kassation.²⁵ Det bør virksomheder naturligvis også gøre. Ikke udelukkende for historikernes og dansk virksomhedskulturs skyld, men for deres egen. Virksomhedens historie vil også i fremtiden være en effektiv soft power værdi, som virksomheden kan udnytte. Det er en ressource, der stadig bliver mere og mere brugt, og den vil kunne understøtte det primære fokus, de fleste virksomheder har på at drive en sund, effektiv og ansvarlig forretning.

Udfordringen er at beskrive hvilken fremtidig forretningsværdi, der ligger i historien, så den bliver prioriteret i nutiden. Trends og fokusområder er noget, der kommer og går. Nu er

virksomhederne igen begyndt at fokusere på CSR, der har været nedprioriteret under finanskrisen. I 1970'erne var det miljøforurening og energiforbrug, der satte dagsordenen i mange virksomheder. Det var drevet af energikrisen og ny viden om kemiens indflydelse på visse sygdomme. Her i 2010'erne er det frem for alt klimaforandringerne og bæredygtighed, der er i fokus. Hvis virksomhederne skal prioritere historien, skal dens værdi helt konkret kunne synliggøres og dokumenteres. Historikerne må derfor tale deres sag gennem brug af en robust og langsigtet argumentation, der samtidig også tager højde for virksomhedernes præmisser.

Historikerne må være med til at synliggøre historiens værdi ved meget klart at formulere hvilken dokumentation, der er af historisk værdi, samtidig med at retningslinjerne indarbejdes i retentionplanerne og anden governance. Records-/document managers, IT, "forretningen" og andre, der håndterer dokumentation med baggrund i de forretningsmæssige krav, skal sikre historien og understøtte dens indsamling med robuste metadatamodeller og kontekstdokumentation.

Fra samfundets side ville det være en mulighed, at der blev sat fokus på problemet ved, at de virksomheder, der måtte have behov for det, blev informeret om, hvad digital bevaring er, og hvorfor det er relevant også at fokusere på det. Kun i et samspil mellem samfund, virksomheder, dokumentationseksperter og historikere vil vi opnå en forståelse for alt det, historisk materiale kan bruges til, og hvorfor dele af det bør bevares. Men vi skal skynde os, ellers forsvinder fortiden fra fremtiden.

Litteratur

Ahrens, Thomas, Igor Filatotchev og Steen Thomsen: "The Research Frontier in Corporate Governance", *Journal of Management & Governance*, 15:3, 2011, s. 311-325.

Booth, Charles & Michael Rowlinson: "Management and Organizational History: Prospects", *Journal of Management & Organizational History*, 1:1, 2006, s. 6-30.

Cook, Terry: "'We Are What We Keep; We Keep What We Are': Archival Appraisal Past, Present and Future", *Journal of the Society of Archivists*, 32:2, 2011, s. 173-189.

Harris, Lisa & Geraldine Cohen: "Marketing in the Internet Age: What Can We Learn From the Past?", *Management Decision*, 41:9, 2003, s. 944-956.

Jones, Geoffrey & Christina Lubinski: "Managing Political Risk in Global Business: Beiersdorf 1914-1990", *Enterprise and Society*, 13:1, 2011, s. 85-119.

Kearn, David W.: "The Hard Truths About Soft Power", *Journal of Political Power* 4:1, 2011, s. 65-85.

Mommsen, Hans og Manfred Grieger: "Das Volkswagenwerk und seine Arbeiter im Dritten Reich", *Econ.* Düsseldorf: 1996.

Pigman, Geoffrey Allen: "The Diplomacy of Global and Transnational Firms", i Andrew F. Cooper, Jorge Heine og Ramesh Thakur (ed.) *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford: 2013. Ch. 10, s. 192-208.

Sørensen, Torben M.: "IBM var kildeskattens hemmelige fødselshjælper", *Prosabladet*, 10, 2014, s. 24.

Warren, Richard og Geoffrey Tweedale: "Business Ethics and Business history: Neglected Dimensions in Management Education", *British Journal of Management*, 13:3, 2002, s. 209-219.

Noter

- ¹ Fx i henhold til lov om behandling af personoplysninger (Persondataloven). <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=828#FN501> (tilgået 30.10.2014).
- ² Baseret på definitionen på <http://digitalbevaring.dk/digital-bevaring> (tilgået 1.10.2014). Digital bevaring må ikke forveksles med digitalisering. Digitalisering er, at skabe en digital kopi af et papirdokument. Den digitaliserede version, kan dog indgå i digital bevaring.
- ³ <http://www.computerhistory.org/atchm/microsoft-word-for-windows-1-1a-source-code/> (tilgået 29.9.2014) og http://en.wikipedia.org/wiki/Microsoft_Word (tilgået 29.9.2014).
- ⁴ Scenarierne er baseret på Tine Weirsøes omfattende konsulent arbejde for danske og internationale virksomheder. Det har ikke været muligt at gøre eksemplerne mere konkrete af hensyn til tavshedspligt.
- ⁵ <http://www.business.dk/investor/apmchef-myten-om-maersk-mckinney-moeller-har-fyldt-for-meget> (tilgået 14.11.2014).
- ⁶ Ahrens et al: *The Research Frontier in Corporate Governance*, s. 315-316.
- ⁷ Pigman: *The Diplomacy of Global and Transnational Firms*, s. 192-194.
- ⁸ Novo Nordisk Årsregnskab 2013, s. 19. http://www.novonordisk.com/images/annual_report/2013/Novo-Nordisk-Annual-Report-2013-DK.pdf (tilgået 6.11. 2014).
- ⁹ Soft Power er et begreb fra samfundsvidenskaberne, der beskriver en stats mulighed for at opnå et mål uden at bruge hard power (fx militærmagt). I stedet appellerer staten til værdier, idealer eller kultur. Se fx Kearn, *The Hard Truths About Soft Power*.
- ¹⁰ ”Grønne krystere trynede Lego”, Leder i *Børsen*, 10.10.2014.
- ¹¹ Se fx Mommsen og Grieger: *Das Volkswagenwerk und seine Arbeiter im Dritten Reich*.
- ¹² Booth og Rowlinson, *Management and Organizational History*, s. 10. For de danske eksempler se fx ”På slavearbejde hos F.L. Schmidt” [sic!], *Information* 13.2.1998 og ”F.L. Smidth betaler erstatning til Nazifanger”, *Jyllands-Posten*, 23.12.2000. ”Grindstedværkets kviksolv-forurening meldt til politiet”, *Ingeniørens netavis*, 9.6.2008. <http://ing.dk/artikel/grindstedvaerkets-kviksolv-forurening-meldt-til-politiet-88840>, (tilgået 21.10.2014).
- ¹³ Sørensen: *IBM var kildeskattens hemmelige fødselshjælper*, s. 24.
- ¹⁴ ”Danmarks rigeste familie”, *Berlingske*, 26.9.2014.
- ¹⁵ ”Han viderefører arven fra bryggeren”, *Berlingske*, 29.10.2013.
- ¹⁶ Booth og Rowlinson: *Management and Organizational History*, s. 15.
- ¹⁷ *Ibid*, s. 19; Warren og Tweedale: *Business Ethics and Business history*.
- ¹⁸ Jones og Lubinski: *Managing Political Risk*; Harris og Cohen: *Marketing in the Internet Age*.
- ¹⁹ ISO 14721: *Open Archival Information System (OAIS), Reference Model*, ISO 16919: *Requirements for Bodies Providing Audit and Certification - Candidate Trustworthy Digital Repositories*, ISO 16363: *Audit and Certification of Trustworthy Digital Repositories*, ISO 17797: *Electronic Archiving, Selection of Digital Storage Media for Long Term Preservation*, ISO 18160: *Digital Preservation*. Relevante standarder om digital bevaring fra ISO 30300/15489-serien og ISO 27000-serien.
- ²⁰ Bekendtgørelse om arkiveringsversioner: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=132898> og tilhørende vejledning (<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=132898> (tilgået 6.11.2014).
- ²¹ http://www.sa.dk/content/dk/forskning_og_udvikling/digital_arkivering/strategi_for_bevaring_af_digitale_arkivalier (tilgået 6.11.2014).
- ²² I Persondatalovens § 3 defineres personoplysninger som: ”Personoplysninger: Enhver form for information om en identificeret eller identificerbar fysisk person (den registrerede)”.
- ²³ Persondatalovens § 5, stk. 5: ”Indsamlede oplysninger må ikke opbevares på en måde, der giver mulighed for at identificere den registrerede i et længere tidsrum end det, der er nødvendigt af hensyn til de formål, hvortil oplysningerne behandles.”
- ²⁴ Det bemærkes, at der i øjeblikket foregår et arbejde i EU, som har potentialet til at udfordre den danske persondatalovgivning, blandt andet retten til at blive glemt, og dermed ændre ovenstående udgangspunkt. Se fx http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-186_en.htm (tilgået 6.11.2014). Vi har dog valgt at tage udgangspunkt i den eksisterende lovgivning.
- ²⁵ Cook: *'We Are What We Keep; We Keep What We Are'*, s. 174. Cook vurderer, at mindre end 1-5 % af den offentlige sektors arkivalier gemmes i Canada, og at tallene for den private sektor er endnu mindre.